

ANKSČIAU

MAN PENKERI.

Beveik lygiai.

Žinau. Penkeri metai, kelios dienos ir kelios naktys.

Atrodo, kad tai įvyko ką tik. Aš prie virtuvės stalo. Iš vienos pusės sėdi mama, iš kitos – tėtis, priešais Eliotas ir Julija. Vieni atsikvėpimu užpučiu į tortą įsmeigtas raudonas žvakutes. Apačioje jos gal dar truputį ir mėlynos, bet tai matyti tik gerai įsižiūrėjus.

Kelios dienos ir kelios naktys.

Atsikrenkščiu, kaip esu pratusi, ir nutaisau džiugią išraišką. Dažnai taip darau dainuodama. Labai mėgstu tą dainą. „Ilgiausių metų“. Kai užtraukiu garsiau, balsas atsimuša į lubas ir sienas ir grįžta atgal. Net atrodo, galiu jį apkabinti ir laikyti glėbyje.

Ilgiausių metų, ilgiausių...

Dainuodama negirdžiu televizoriaus, kuris rodo programas vaikams. Žiūrėjau jas beveik visą dieną. Visai kaip vakar. Ir užvakar. Anksčiau taip negalėjau, o dabar galiu.

Atsistoju. Sunku nusėdėti ant grindų, kai kojos nori judėti, o joms toks noras kyla dažnai. Tada išstraksiu iš svetainės. Ji didelė, bet turiu būti atsargi: sofa beveik nauja, stiklinis staliukas taip pat – jo liesti nevalia, nes lieka žymės, kurios atrodo kaip mano pirštai.

Nušokuoju į Elioto kambarį. Brolis sėdi tikroje biuro kėdėje prie rašomojo stalo su uždegtą lempa ir apsimeta, kad skaito. Matau, kad iš tiesų tik pasidėjęs prieš save atverstą knygą. Tačiau jis *moka* skaityti. Žinau tai, Eliotas juk antrokas. Pastarosiomis dienomis jis malonesnis. Tikriausiai todėl, kad mano gimtadienis ir aš jau didelė, nebe ketverių. Nevaro net nuo automobilių trasos, kurią paprastai laiko spintoje taip aukštai, kad nepasiekčiau. Leidžia du sykius laimėti lenktynes ta mėlyna mašinyte su geltona juosta ant stogo. Anksčiau niekada neleisdavo.

Aš visada šokinėju ant vienos kojos. Iš pradžių ant vienos, paskiau ant kitos. Jei atsispiriu abiem, turiu grįžti ir pradėti iš pradžių. Pati taip sugalvojau.

Julijos kambaryje yra sena lėlių spinta, kurios man negalima liesti. Jei pabandau, Julija puola į mano kambarį ir ima naršyti manąją. Tačiau dabar vyresnioji sesuo miega. Ant pilvo, nusukusi veidą. Julija nepastebės, jei keli baldeliai iš viršutinio aukšto atsидurs apatiniame.

Čia šokinėti negalima, nes dar pamatys... Reikia įslinkti ty liai. Prabudusi ir pamačiusi mane prie lėlių spintos Julija pradėtų šaukti ir gal net duotų per nagus.

Mama sėdi virtuvėje ant kėdės ir juokiasi. Be garso, bet lūpos šypsosi, kai žiūri į straksinčią penkiametę. Džiaugiasi jau senokai ir tai yra gerai. Kai mama juokiasi, jai visai nesvarbu, kad tiesiai iš pailgo pakelio gerdama geltonas apelsinų sultis truputį apsilaistau smakrą ir prilašinu ant grindų. Nerūpi ir tai, kad pabėrusi ant virtuvės stalo rudojo cukraus ir miltų kepu pyragus. Įsikibusi į stalo kraštą užsiropščiu mamai ant kelių. Su ja lengva kalbėtis – priglaudusi ausį prie pilvo arba krūtinės klausausi neištartų, giliai viduje slypinčių žodžių.

Pabuvusi pas mamą nušokuoju ant vienos kojos į prieškambarį, kur braškančiame pintame krėsle įsitaisęs tėtis. Jis dažnai čia sėdi. Tėtis skaito daug laikraščių. Gal prie batų, striukių ir vazos su skėčiais yra tyliau? Aš įsiklausau. Taip, tikrai tyliau. Krėslas didelis kaip fotelis, vietos užtenka abiem. Man atrodo, tėtis nori, kad sėdėčiau būtent taip – jam reikia vietos rankoms, kai varto didelius ir šiugždančius laikraščio puslapius.

Eliotas, Julija, mama ir tėtis. Dabar jie man patinka dar labiau nei anksčiau. Galiu kalbėti kiek panorėjusi, o jie klausosi.

Gera, kai sueina penkeri.

Ir dar kelios dienos bei naktys.

Aš vėl uždainuoju. *Ilgiausių metų, ilgiausių...* Traukiu garsiai garsiai ir nekreipiu dėmesio, kad pasigirsta skambutis į duris. Netrukus ir vėl. Aš jau nedainuoju, o jis vis dar skamba. Tada nušoku nuo tėčio krėslo ir kiek įkabindama puolu prie durų. Jei pasistiebsiu ir dar stryktelėsiu, kaip tik pasieksiu ratuką, kurį reikia pasukti, kad durys atsidarytų.

Mama išmokė, kad įėjus reikia užsirakinti. Ratukas iš blizgančio metalo visada turi atrodyti kaip šypsenėlė, o ne kaip nosis.

Jį dabar ir bandau pasukti.

GRAŽIOS DURYS.

Tvirta, tamsi mediena. Dvidešimto amžiaus pradžios gamyba. Tikriausiai todėl ir skambutis toks duslus. Jo garsas atsargiai užpildo laiptinę su spiraliniais kiek per gilių pakopų laiptais. Baltuoja aukštos, saikingai dekoruotos lubos, sienos išklijuotos gėlėtais tapetais, kurių žiedai kylant laiptais atrodo vis didesni ir didesni. Evertas Grensas stovi prie buto Stokholmo centre durų ir trečią kartą paspaudžia skambutį.

– Viduje kažkas yra. Girdžiu tai kiauras dienas. Svetainėje, prieškambaryje ir net tualete. Jūs neįsivaizduojate, kokį triukšmą turiu kęsti...

Susierzinęs laibas balsas artėja iš nugaros. Grensas neatsisukdamas ir neatsakydamas skambina į duris ketvirtą kartą.

– Ten kažkas dainuoja. Esu tikras, kad vienas vaikų, jie turi tris. Ir dar televizorius. Toks jausmas, kad stovi įjungtas mažiausiai dvi paras, ne tik dieną, bet ir naktį. Tai aš skambinau ir ir pranešiau apie triukšmą. Mano butas virš jų.

Kriminalinės policijos komisaras atsisuka į už nugaros kalbantį žmogų. Kiek vyresnis nei keturiasdešimties vyriškis stovi sukryžiuavęs rankas ant krūtinės. Grensas tokių nemėgsta, nors pats nežino kodėl – tiesiog nemėgsta ir viskas. Kaimynas pasiilenkęs priglaudžia ausį prie tamsių durų.

– Ilgiausių metų.

– Ką?

– Vaikas dainuoja „Ilgiausių metų“. Girdžiu ją.

Kažkas iš kaimynų, akivaizdu, kad būtent šis, pranešė apie keistą triukšmą.

Paskiau paskambino vėl, kai keistas triukšmas pavirto keista smarve.

– Paprašysiu grįžti į savo butą.

– Bet juk tai aš...

– Taip. Pasielgėte teisingai, bet dabar noriu, kad grįžtumėte namo, o aš viskuo pasirūpinsiu.

Grensas palaukia, kol lieka vienas, ir dar sykį paspaudžia skambutį, šį kartą truputį ilgiau. Kai niekas neatidaro, pasilenkia prie paštui skirtos angos duryse, bet dangtelio pakelti nespėja. Kitoje durų pusėje kažkas bando atrakinti. Tam kažkam nepavyksta, jis bando vėl. Girdėti nestiprus bumbsėjimas į parketą.

– Policija!

Bumbsi taip, lyg viduje kas šokinėtų.

– Policija! *Atidarykite duris!*

Spyna vargais negalais atsirakina. Rankena, regis, sujuda.

Evertas Grensas nemėgsta nešiotis ginklo, bet šį kartą pasiėmė. Jis išsitraukia pistoletą iš per petį tvirtinamo dėklo ir žengteli atgal.

Ilgoki, šviesūs plaukai. Komisaras nieko neišmano apie vaikus, bet spėja, kad ji ketverių, daugiausia penkerių metų.

– Sveiki.

Mergaitė vilki raudona suknele. Ant krūtinės ir pilvo didelės dėmės. Ji šypsosi. Ant veido dėmių dar daugiau, tikriausiai maisto likučiai.

– Labas. Ar tėtis su mama namie?

Ji linkteli.

– Gerai. Gali pakviesti?

– Ne.

– Kodėl?

– Jie nevaikšto.

Keista.

Taip gerai jam pažįstama skvarbiai aitri smarvė pasitiko jau dailioje laiptinėje ir tiesiog plūstelėjo, kai murzinas vaikas atidarė duris. Keista, kad susiprotėjo tik įžengęs į prieškambarį ir atsidūręs priešais vyrą, kuris sėdi atsilošęs krėslė tarp skrybėlių lentynos ir batų dėžės.

– Čia mano tėtis.

Didesnė skylė dešinėje kaktos pusėje. Kulka pataikė tiesiai iš priekio, šauta iš arti. Tikėtina, paleista iš revolverio, galimai minkštanosė, pusiau iš švino, pusiau iš titano.

– Sakiau juk...

Kita kulkos palikta anga truputį mažesnė. Šauta iš šono, kiek žemiau kairiojo smilkinio.

– ...kad jie nevaikšto.

Evertas Grensas nespėja sureaguoti – mergaitė tiesiog jo akyse strykteli tėčiui ant kelių ir pastumia jo sustingusias, neklusnias rankas, kad netrukdytų. Tada įsitaiso tarpelyje tarp dešinės vyriškio šlaunies ir krėslo rankenos.

– Nulipk.

– Aš pasikalbėsiu su tėčiu.

– Geriau atei pas mane.

Grensas dar niekada nėra laikęs ant rankų tokio dydžio vaiko. Pasirodo, šie sunkesni, nei jis manė. Komisaras atsargiai suima mažylę už pažastų ir pakelia.

- Ar yra ir kitų?
- Kitų?
- Be tavęs ir tėčio.
- Visi čia.

Mama sėdi ant kėdės virtuvėje. Atrodo lyg šypsotųsi užsi-merkusi. Veidas sustingęs, lūpos suakmenėjusios. Dvi šautinės žaizdos, visai kaip vyro kūne – kaktoje ir smilkinyje. Ant stalo, grindų ir moters drabužių pilna cukraus ir miltų. Padai limpa prie grindų, kurios nenori paleisti jas mindančių batų. Labiausiai Grensui į akis krinta tortas. Stovi taip ir nepalietas ant didelio stalo. Penkios užpūstos žvakutės, žalias marcipanas.

- Mano tortas.
- Atrodo skanus.
- Pati užpūčiau žvakutes.

Brolis ir sesuo yra tiksliai ten, kur nurodo mergaitė – savo kambariuose. Sesuo guli lovoje. Pakaušyje žioji kulkos palikta skylė. Brolis sėdi prie rašomojo stalo. Jo galvoje skylė arčiau viršugalvio.

Prakeiktas triukšmas. Per televizorių visu garsu griaudėja programa vaikams. Evertas Grensas ją išjungia.

Tyloje svetainė atrodo tuštesnė.

Per daug vietos bjauriausiai iš visų jam žinomų smarvių.

Komisaras atsisėda ant juodos odinės sofas. Ši plati, oda blizga. Mergaitę pasodina į vieną fotelių. Ilgai į ją žiūri. Vaikas ne-atrodo išsigandęs ir tyliai niūniuoja panosėje.

- Gražiai dainuoji.
- Ilgiausių metų.
- Šaunu. Tavo gimtadienis?
- Taip.

– Tau penkeri? Tiek pat, kiek ant torto žvakučių?

– Ir kelios dienos.

– Kelios dienos?

– Ir kelios naktys.

Evertas Grensas apsidairo. Stengiasi kvėpuoti ramiai ir ritmingai.

Kelios dienos ir kelios naktys.

Tiek laiko mergaitė gyveno toje smarvėje.

DABAR

pirma dalis

VASARA JAM NIEKADA NEPATIKO.

Įkyrus diskomfortas, su kuriuo daug metų bandė kovoti, kol galiausiai nuleido rankas. Tebūnie. Kaitra, ištuštėjęs miestas, šortus mėvintys ir per garsiai besijuokiantys žmonės...

Kriminalinės policijos komisaras Evertas Grensas tįsojo ant velvetu aptrauktos sofos su nusitrynusiais audinio rantaais. Galva atremta į kiek per aukštą atramą rankoms, nugara prasmegusi seniai stangrumą praradusioje sėdimosioje dalyje. Iš senos kolonėlės, įspraustos į lentyną tarp prigrūstų segtuvų ir storų aplankų su bylų medžiaga, liejosi maloni muzika – Sivė Malmkvist dainavo jam septintojo dešimtmečio šlagerius. Abu langai atlapoti. Dar net ne pietų metas, o lauke jau dvidešimt septyni laipsniai. Viduje tiek pat. Jis liovėsi su tuo kovoti, kai suprato, kad toks yra ne vienas. Buvo ir kitų, kurie atėjus birželiui, liepai ir rugpjūčiui pasikeičia. Tik kovoja ne su metų laikais, o smogia žmonėms. Prakeiktas karštis skverbiasi vidun, neduoda ramybės ir ištrina ribas. Smurto protrūkių padaugėdavo ne tik kalėjimuose, kurių gyventojus imdavo dusinti nelaisvė, – slėgis iškreipdavo tikrovės suvokimą ir kitoje storų sienų pusėje. Padažnėjus širdies plakimui pasipila smūgiai ir žmonės ima žaloti vieni kitus. Žudo. Jis visą gyvenimą tyrė žmogžudystes. Daugelis buvo įvykdytos naktimis, kai beveik

nesutemsta. Grensas seniai neturėjo atostogų tuo metu laiku, kai ant asfalto nėra sniego.

Pasigirdo įkyrus beldimas į kabineto duris.

Tegul sau beldžia.

Maudė sustingusį sprandą, kaip visada skaudėjo koją. Vyriausias tyrėjų skyriuje ir jaunesnis tik už vieną kolegą visoje centrinės miesto dalies policijoje. Mažiau nei pusmetis iki didžiosios juodos skylės, kuri gąsdino labiau nei lova savuose namuose. Bedugnės, kuri praryja bejėgius kūnus. Vienintelis dalykas, apie kurį reikėjo negalvoti, ir vienintelis, apie kurį jis galvojo.

Prakeiktas beldimas vis nesiliovė.

Daugiau nei keturiasdešimt metų. Dievulėliau... Buvo toks jaunas, kai pirmą kartą įžengė į šį pastatą, jau tada įsitikinęs, kad jo vieta čia. Toks jaunas, kad dar nesuprato, jog vieną dieną tai baigsis. Ne todėl, kad pats norėtų, o dėl to, kad taip nusprendė visuomenė, kuriai jis niekada netroško priklausyti.

– Evertai?

Beldimo nebepakako, dabar jau buvo kviečiamas balsu.

– Žinau, kad tu viduje, Evertai. Einu vidun ir man nerūpi, ką apie tai manai.

Kai durys atsidarė, Grensas tebegulėjo ant nudrengtos sofos. Greitai jį nužvelgusi moteris ryžtingai priėjo prie kasečių grotuvo ir nuspaudė išjungimo mygtuką. Sivė nutilo. Tų laikų dainos, kai viskas buvo kur kas paprasčiau.

Marijana Hermanson.

Galbūt vienintelė visoje nuovadoje niekada prieš jį nesilankanti ir nevengianti pasiginčyti. Ir nė nenutuokianti, kad kiekvieną kartą jai taip padarius viršininkas šypsodavosi iš pasididžiavimo.

– Įsilaužimas, Evertai.

Kadaise jos kabinetas buvo pačiame koridoriaus gale. Kadaise ji tik laikinai įsidarbino vasaros sezonui. Kadaise pats ją prastūmė, apeidamas biurokratinius reikalavimus ir atsiskydamas būrio daug aukštesnės kvalifikacijos kandidatų. Kadaise pamėgo ją kaip dukrą, kurios niekada neturėjo. Kartais kalbantis Marijana ryžtingai paimdavo ją už žasto, reikaludavo atsakymų į klausimus, kurių jis nenorėjo girdėti, žiūrėdavo į akis, pašiepdavo ir priversdavo neužtikrintai jaustis vienintelėje vietoje, kurioje jis iš tiesų jautėsi užtikrintai.

– Norėčiau, kad pasidomėtum. Dabar.

Jis atsisėdo ant sofos krašto, pasiražė ir mostelėjo į popierių kalnus ant rašomojo stalo.

– Aš nedirbu su įsilaužimais, nes šiame mieste miršta per daug žmonių. Tai užima visą mano laiką ir tu tai puikiai žinai.

Pats irgi žinojo, kad ji nenusileis.

– Dalarnos gatvė 74.

– Šit kaip...

– Trečias aukštas.

– Ką tu sakai...

– 1301 butas.

Marijana ištiesė voką. Grensas dėbtelėjo į jį, bet nepaėmė.

– Klausyk, Hermanson, ar tavo kabinete irgi taip karšta? Nežinau, man atrodo, kad vėdinimo sistema neveikia.

Moteris prisėdo ant sofos šalia jo. Ši buvo tokia išsėdėta, kad abu prasmego kone iki grindų.

– Įsilaužimas, Evertai, tačiau niekas nedingo. Taigi padėjau į šalį, nes ir pati neturiu... *laiko*.

Ji linktelėjo į dokumentų šūsnis. Komisaras žinojo, kaip

atrodo jos stalas – ten jų dar daugiau ir dar antra tiek ant grindų.

– Paskiau padariau kaip visada – užmečiau akį ir padėjau ant krūvos viršaus. Tada atsidariau duomenų bazę ir paieškojau kitų pastaraisiais metais netoliese įvykdytų nusikaltimų.

Evertas Grensas vėl pasiražė, tik šį kartą nežiovaudamas. Dar nesuvokė, bet Marijanai įsiveržus vidun, išjungus muziką ir prabilus dėmesio reikalaujančiu balsu jo veidą nušvietė šypsena.

Pats ją išmokė naudotis duomenų baze.

– Ir ką?

– Kaip visada. Nemažai vagysčių ir kur kas daugiau smurtinių nusikaltimų, nei galėtų pasirodyti žiūrint į prabangius fasadus. Ne vienas gramas narkotikų ir pora netyčinių žmogžudysčių.

Moteris palinko į priekį, ištiesusi ranką įrėmė voką jam į krūtinę ir laikė, kol Evertas paėmė.

– Tačiau nė vieno iš tų atvejų negalėjau susieti su minėtu įsilaužimu. Jokio paaiškinimo, kodėl kažkas laužiasi į centre esantį butą, netrukdomas po jį pasivaikšto ir nusprendžia išsi-
nešdinti tuščiomis.

– Žiūrėk, Hermanson, o jei atidaryčiau duris? Jei dar kas nors pravertų savo duris ir langą, susidarytų skersvėjis. Gautume šviežio oro. Kaip manai? Jau dabar dvidešimt septyni laipsniai, o netrukus prisidės dar penki!

– Jau ketinau atsijungti nuo sistemos ir padėjusi aplanką į šalį paskandinti jį penkiasdešimt šešių tūkstančių visoje apskrityje pradėtų bylų jūroje, o po kelių mėnesių rekomenduoti Vilsonui ją nutraukti...

Evertas Grensas užsimerkęs mojavu voku lyg vėduokle, kol netyčia trinktelėjo sau į išsprakaitavusią kaktą. Hermanson išlupo voką iš jo rankos ir ištraukusi iš vidaus vieną dokumentų padėjo ant žurnalinio stalelio, nekantriai rodydama pirštu į tris pirmąsias eilutes.

– ...bet tada pamačiau šitai. Išrašo apačioje buvo pastaba – raudona vėliavėlė, kuri reiškia, kad yra senesnė, tik popierinės formos byla, saugoma rūsijoje esančiame archyve. Prieš septyniolika metų tame pačiame name, aukšte ir *net tame pačiame bute* vykdytas tyrimas. Ir tai buvo tavo sritis – šiame mieste mirštantys žmonės.

Dabar komisaras sukľuso, bet vis dar nesuprato, apie ką sukasi kalba.

– Pastaba. Raudona vėliavėlė.

Pranešimai apie bet kokio pobūdžio nusikaltimus adresu Dalarnos gatvė 74 turi būti nedelsiant perduoti kriminalinės policijos inspektoriui Evertui Grensui.

– Pats parašei ir patvirtinai parašu, Evertai.

Dokumentas gulėjo ant stalelio, o Marijana toliau pirštu rodė į eilutes, kurias jis turėjo pamatyti. Pagaliau taip ir atsitiko: jis pamatė.

– Prieš septyniolika metų?

– Taip.

– Žmogžudystė?

– Taip. Tiksliau... keturios. Mama, tėtis, dukra ir sūnus.